

Ödestugu kyrka

*En beskrivning av Ödestugu kyrka
och dess närmiljö.*

Innehåll

- Sockenmiljö 3
- Historiskt ursprung av kyrkan och bygden 3

Namnet

Gränsområde till Danmark

- Naturfenomen vid kyrkbyn 5

Jordbävning 1904

Tromb 2011

- Kyrkobyggnaden 5
- Utbyggnader och renovering i korthet 6
- Kyrkans inventarier 7

Dopfunten och dopskål

Predikstol

Kyrkans målningar

Koret - altarbilder och krucifix

Korfönster

Sakristians interiör

Belysning

Orgel och ljudanläggning

Övriga inventarier i kyrkan

- Kyrkogården 12
- Övriga byggnader 14

Församlingshem

Bisättningshus

Klockstapel

- Ordförklaringar 16
- Källor 18

Skrivet av Tomas Eklund 2012, till största delen efter material av Eskil Johansson. Faktakoll m.m. av Sivan Börjesson och Lisbeth Ljungberg. Foto: Hannah Kåhlman.

Utgiven av Barnarp-Ödestugu församling.

Ödestugu kyrka ligger på en avsats i sluttningen, väster om Ödestuguån. Kyrkan/kyrkbyn mitt i byn är klassad som riksintresse för kulturmiljövården. Socknen är en del av det småländska höglandet och ligger i Jönköpings kommun. Den har en lång historia med många fornminnen. Särskilt rik är förekomsten av gravar från äldre järnålder i dalgången. Det kan sättas i samband med framställningen av järn från de malmrika sjöarna. Det är idag en levande landsbygd med aktiva lantbruk och många småföretagare. Mer om bygden finns att läsa på www.odestugu.se. Mer om församlingen lokalt finns att läsa på www.svenskakyrkan.se/barnarp-odestugu.se

- Historiskt ursprung av kyrkan och bygden -

Namnet

Hur fick socknen sitt namn? Här finns det två skolor. Den ena påstår att kyrkan och byn fick sitt namn efter att socknen lades öde under Digerdöden omkring 1350. Enligt sägnen skulle enbart en person ha överlevt och när han gick upp på Klövet (den högsta punkten i socknen, 326 meter över havet) såg han skorstensröken från riktningen av Svenarum. Han letar sig fram och hittar där en kvinna med vilken han bildar familj. Från dessa överlevande skall socknens befolkning härstamma. Enligt en annan sägen av Digerdödsteorin skulle hela kyrkbyn ha övergivits så att även kyrkan blivit igenväxt. En jägare som passerade letade efter en förlorad pil, fann den i vad som skulle visa sig vara en kyrkdörr. Han fann därefter resterna av byn och gav den namnet Ödestugu.

Enligt den andra skolan som är den mest troliga kommer Ödestugu av personnamnet "Ödhi" som efterföljs av "stuw" (stuga). Namnet stavades då "Ödhistuw". Detta kan visas genom att första belägget för namnet är från 1295, 55 år före digerdöden. En kyrkoherde i Malmbäck vid namn Haquinus testamenterade nämligen detta år till Malmbäck och Ödestugu kyrkor vardera en mark penningar. Stavningen av sockennamnet har

varierat genom historien. (Se pargrinden i smide från 1823 nedan då stavningen var "Ödestugeu". Den nuvarande stavningen med u på slutet blev officiell först 1927.

Gränsområde till Danmark

Socknen var gränsområde till Danmark och härjades ett flertal gånger av grannlandets soldater. Christian II av Danmark brände år 1520 med en krigshär om 1500 män alla gårdar mellan Rogberga och Nydala. Detta var då de var på väg till Jönköpings – och Stockholms blodbad. Nästa gång var år 1611 då Christian IV med ett hundratal ryttare brände byn och gjorde anfall mot kyrkan. Förmodligen lyckades man inte ta sig in i kyrkan då allmogen slagit läger i berget väster om kyrkan. Skogsvaktare Mickel i Tenhult skriver följande i sitt tal där han uppmanar allmogen att förhindra danskarnas framfart. "Nu hafver ett danskt parti nyligen varit ute i Ödestugu och velat sig in i kyrkan inbryta, och hafva de skjutit in elfva kulor i kyrkodörren; men allmogen derstädes som var uti kyrkan, värjde sig manneligen och afdref de danske, då tjugo man på kyrkogården blefvo." Två kyrkdörrar finns som bär märken efter denna strid. Den danska truppen fick sitt slutliga öde när allmogen under ledning av skogsvaktare Mickel gillrade en fälla i Tenhult.

- Naturfenomen vid kyrkbyn -

Jordbävningen 1904. Kyrkan bär märken efter jordbävningen 23 oktober 1904. Det var den starkast uppmätta jordbävning på svensk mark med centrum på Kosteröarna. Styrkan var 5,5 på Richterskalan. I Ödestugu var det gudstjänst när den inträffade. Enligt vittnesuppgifter fylldes kyrkan med kalkdamm då murbruk föll från väggarna. Det uppstod också sprickor i kyrkans östra vägg, i båda hörnen. Gudstjänsten avbröts naturligtvis och folket samlades på kyrkbacken.

Tromben 2011. I samband med ett åskväder den 14 december 2011 kom klockan halv sex kraftiga vindar, förmodligen en tromb, som orsakade materiella skador på bl.a. kyrkogård och klockstapel. Många av de stora träd som omgivit kyrkogården knäcktes, liksom flaggstång! Tack till frivilliga som var med och hjälpte till att röja upp! Arbetsboden förlorade sitt plåttak och i klockstapel blev ett fönster på hög höjd genomborrats av en plåt. Även kyrkobyggnaden fick en skada då en stor gren gick genom ett kyrkfönster och landade på kyrkbänkarna.

- Kyrkobyggnaden -

Kyrkan byggdes under andra halvan av 1200-talet. Den är byggd i senromansk stil med ett rektangulärt långhus i öst-västlig riktning med koret i öster och sakristian i norr. Mycket talar för att den ersatte en äldre kyrkobyggnad i trä. För detta talar att dopfunten är äldre än kyrkan samt ett dekorskuret hammarband i sakristian som också daterats till före den nuvarande kyrkans byggnad. Den ursprungliga kyrkan var endast 15 meter lång och sträckte sig i väster till de nuvarande bakre fönstren. Bänkar fanns inte i det medeltida kyrkorummet, möjligen några sittplatser för de gamla längs någon av väggarna.

Församlingen stod på jordgolvet medan mässan pågick i det dunkla rummet. Den enda ljuskällan var vaxljus. Fönstren var också av mindre storlek. Kyrkan hade ursprungligen två ingångar på söderväggen. Den mindre koringången är kvar med sin gamla järnbeslagna trädörr, som har kulhål från striden 1611. En mindre tornbyggnad har i medeltid funnits för kyrkans klockor. Omkring år 1600 målades kyrkan invändigt med målningar av Växjö-målaren Johannes Petri Pictor. Dessa överkalkades dock senare, men ett parti över sakristians dörr är numera återställt.

- Utbyggnader och renovering i korthet -

Under åren 1750 till 1768 byggdes kyrkan till med fem meter åt väster. Läktaren byggdes och fönstren gjordes större. Målningar i tak och läktarbröst gjordes av Olof Rosenblad från Gränna. Draperimålningarna är gjorda av okänd konstnär. Predikstolen fick nu också sin nuvarande plats. Tornbyggnaden med de 2 medeltidsklockorna nermonterades och klockstapeln byggdes av Jon Arwidsson. Huvudingången flyttades från sydsidan till västsidan.

Nästa stora renovering gjordes 1870 då de två vapenhusen rivdes och ersattes av det nuvarande med rymligare läktare däröver. Kyrkans första orgel installerades. Nu fick kyrkan sitt nuvarande utseende med yttermåtten 20,8 meter gånger 9,1m plus vapenhus.

Kyrkan rymmer nu 150 personer och vi är nära den tid då vi hade ett befolkningsmaximum i Ödestugu. 1890 var det som mest omkring 1100 personer i socknen. 1905 slätputsades väggarna, detta pga den tidens modernare smakriktningar men också troligt pga jordbävningen föregående år som gjort att mycket puts lossnat. Vid denna renovering sattes ett korfönster in, tillverkat av Stockholms glasmästeri. Korfönstret plockades ner och är nu placerat på församlingshemmets fondvägg. Under renoveringen -54 till -56 försökte man återställa den karaktär som var före 1870. Kyrkans yttertak av tegel men ersattes 1966 med spåntak som sedan underhålls med tjära. 1992 installerades ett nytt uppvärmningssystem som bättre reglerar värme och fuktighet och är mer skonsamt mot kyrkans kulturskatter.

Nu byggdes också handikapptoilettrum och förråd i vapenhuset. Det nuvarande korfönstret av glaskonstnären Ann Wolf sätts in.

Dopfunten och dopskål

Dopfunten i sandsten anses ha tillverkats av den så kallade "Lekerydsmästaren". Han var verksam i början av 1200-talet. Dopfunten är därmed kyrkans äldsta inventarie. Den är ganska enkel och har kanske aldrig blivit färdighuggen. Man vet att den tidigare varit sönderslagen i flera delar. 1942 konserverades den vid Statens Historiska museum. Fram till konserveringen förvarades de sönderslagna delarna i klockstapeln. Man visste att sockeln fanns på gården Grenåsa i Rogberga där den tjänstgjorde som grundsten i en bodbyggnad.

Hur kan den då ha hamnat där? Man vet att prästen Nicolaus Limnélius som var präst 1681-1698 i Ödestugu, under de första 14 åren bodde i Grenåsa och det är troligt att sockeln, som kanske ansågs värdelös, blev fraktad till prästhemmet för att senare fungera i byggsammanhang. I kyrkan finns också en mycket fin dopskål i silver med änglaansikten likt målningarna över sakristian. Den är daterad till 1910.

Predikstol

Under den stora renoveringen av kyrkan som pågick i närmare 18 år med start 1750 fick predikstolen sin nuvarande plats på norra långsidan. Då högg också den speciella trappan upp från sakristian till predikstolen. Den trädörr som är placerad vid uppgången till predikstolen är också från denna tid. Den gamla predikstolen bortmonterades, däremot bevarade man baldakinen som är från 1600-talet. Den nya predikstolen beskrivs som "föreställande i architectonisk prydnad de 4 evangelisternas embete att på jorden utsprida Jesu lära och anteckna Hans ord"

Kyrkans målningar

De överkalkade målningarna på kyrkans väggar är som tidigare nämnt gjorda av Växjö-konstnären Johannes Petri Pictor omkring år 1600. 1954 kunde man restaurera en liten del av de målningar som prytt väggarna i hela kyrkan före år 1750. Det parti som valdes ut att konserveras var på väggen över ingången till sakristian. Det restaurerade partiet är en pietágrupp med Jesus döda kropp i Marias armar mot en bakgrund av ett draperi, som hålls av två änglar. En annan ängel håller symboler för Kristi lidande och till höger syns ett träd som förmodligen skall föreställa uppståndelsen. I hela kyrkan, under målningarna, är änglahuvuden avbildade. Över dessa änglahuvuden finns tre textrader med dels svensk, dels latinsk text. I det framtagna området finns några namn som är betydelsefulla för dateringen. Kaplanen Petrus Laurentii nämns som verkade i Ödestugu mellan 1593 och 1601 och därmed kan man sätta dateringen till omkring 1600. Han blev senare kyrkoherde i Malmbäck.

I samband med renoveringen 1750 målades draperierna kring fönstren av okänd konstnär. Vid denna renovering målade provinsialmålaren Olof Rosenblad taket. Dessa utgjordes av målningar i 4 fält. 1; Jesus prövning och dom inför stora rådet. 2; Jesus död på korset. 3; Jesus uppståndelse. 4; Jesus seger över mörkets makt och hans regering med nycklarna till himmel och avgrund. Dessa borthyvlades 1870, endast svaga fält återstår i mitten av Jesus. Nu gjordes också läktarmålningarna av samma konstnär som föreställer Jesus och apostlarna.

Koret - altarbilder och krucifix.

Under lång tid var det placerat en altaruspsats i koret. Målningen föreställde Jesus födelse. Änglar i höjden sjöng: "Ära", och under på jorden svarade människorna: "Gud! mitt hjerta är redo att jag vill..." osv. På båda sidor om målningen var det två träskulpturer placerade som föreställde Johannes och

Maria. Detta enligt uppgift av läns museet. Dessa båda träskulpturer har förvarats på kyrkans vind men planeras att åter så småningom pryda sin plats i kyrkan. Man vet också att altartavlans underrede var i trä och var 3,25 meter långt samt 44 cm högt. Ytterligare några änglafigurer och "akantus bladverk" finns också på kyrkans vind. Draperimålningen, som ännu finns kvar, omfamnade altaruppsatsen. På 1600-talet och fram till 1750 skall det enligt uppgift ha funnits ett valv i korets vänstra del. Man kan se på predikstolens baldakin att den är snett avtagen för att bättre passa till detta valv.

Krucifixet med Jesus på korset, som idag är placerat vid dopfunten på södersidan, har vid denna tid troligen varit triumfkrucifix i det tidigare valvet. Stiftsbildhuggaren Torben Röding, verksam i Växjö, har tillverkat krucifixet. Mästaren är även den som har tillverkat samfällighetskyrkan Barnarps predikstol. Han var verksam mellan 1699-1711.

Korfönstret

Efter att altaruppsatsen togs bort 1815 "såsom hinderlig för ljuset" öppnades det upp för ett fönster i dess ställe. Tre fönster har funnits där sedan öppnandet av stenväggen. Vi kommer här att berätta om det nuvarande fönstret som funnits sedan renoveringen 1992. Glaskonstnärinnan Ann Wolf fick uppdraget att göra ett korfönster. Sex olika berättelser ur Jesus liv och död gestaltas i fönstret. Längst ner till höger är Jesus födelse och till vänster därom är berättelsen om när Jesus rider in i Jerusalem. Mitt i fönstret är Jesus och lärjungarna vid den första nattvarden. De

är placerade i en tät halvcirkel, som är öppen mot och inbjuder församlingen att delta. Vi kan också se frambärandet av korset och korsfästelsen där Jesus framstår som segraren. I den övre delen av fönstret har vi himmelsfärden där människor sträcker sina händer i skyn av längtan till Frälsaren. Hela motivet är inramat av två änglagestalter som konstnärinnan lånat från målningen över sakristian. Vingarna på änglarna har fått en böjning som stämmer överens med draperimålningarna runt fönstret. Ann Wolf är ursprungligen från Tyskland född 1937, verksam i Sverige sedan 1959. Ann Wolff är en av våra allra mest kända konstnärer som arbetar i glas.

Hon har bl.a. arbetat för Kosta Boda och där designat glaslyktan Snöbollen som blev en stor säljsuccé. Fönstret är skänkt av Crawfordska stiftelsen.

Sakristians interiör

Sakristian med sitt tunnvalv av mursten borde vara lika gammal som själva kyrkan. Hammarbandet på dess utsida är mycket gammal, äldre än själva kyrkan. Det lilla fönstret i öster är original och har blyinfattning. Framför fönstret finns ett altare och altarkrucifix. Krucifixet är gjort av Elias Lundquist i emaljerat silver på ett kors i ljuskalkad ek, där Jeus framstår som den triumferande segraren. Segraren som med öppna händer, bjuder människorna komma till sig. Den är skänkt av den förre kyrkovärden Bertil Johansson, Falla Höger om altaret är en piscina placerad, tillverkad 1992 i driven mässing av ciselör Kerstin Olofsson. Den är skänkt av Ödestugu kyrkliga syförening. Till det medeltida ursprunget hör också det inmurade sakramentsskåpet som upptäcktes vid renoveringen 1956. Den sista renoveringen av bl.a. sakristian gjordes 1992 och då murades fönstret igen som var i norra gavelväggen och som var från 1956. Det var ett rosettfönster av hugget glas av Elias Lundquist och föreställer korset med Kristus fem sår. Totalt finns det 3 medeltida nischer. En av nischerna upptäcktes i den västra väggen när ett skåp togs bort. Från denna nisch går ett murat rör till den under sakristians befintliga vinkällare. Dörren in till sakristian är från 1300-tal med vackert järnsmide. I sakristian förvaras också den gamla församlingskistan med tre lås. Till inventarierna i sakristian hör också ett oblatjärn.

Belysning

Långt fram till andra halvan av 1800-talet belystes kyrkan av enklare ljushållare av mestadels järnsmede eller malm. Till de äldre delarna hör en mycket gammal ljuskrona i järnsmede. Till kyrkan hör 4 stycken ljuskronor. Den äldsta, 1600-tal, 8-pipig finns i sakristian. Till höger i koret finns en 12-pipig ljuskrona, 1700-tal. En ljuskrona är från 1954 och hänger till vänster i koret, 12-pipig. De båda ljuskronorna, 16-pipiga, i mittgången är tillverkade av Johan Engholm och är från 1872.

Mästaren som var född 1820 i Ödestugu socken var vapensmed, gelbgjutare och bonde. Vapentillverkningen bestod av revolverar och pistoler med varierande mängd antal pipor. Dessa vapen kallades för malmpistoler eller länsmanspistoler. Mässing användes till många delar av konstruktionen. Det är ett mjukt material och relativt lättbearbetat. Det var en fördel, då många av vapensmederna inte hade några verkstäder utan helt enkelt arbetade hemma i sina kök. Johan Engholm var antagligen den smed som inledde vapenproduktionen i Ödestugu under 1800-talets andra hälft och blev ett centrum för tillverkning av mässingvapen. Många vapensmeder kom att gå i lära hos Johan Engholm. Förutom ljuskronorna (som även gjordes till Malmbäcks kyrka) tillverkade han ljusstakar till Ödestugu kyrka. Han signerade sina arbeten med J Eng eller IEH. Han gick bort 1918, 98 år gammal.

Kyrkan blev elektrifierad på 1940-talet och då bara på 4 ljuspunkter; pannrummet, vapenhuset, orgeln samt en ytterbelysning. Vid renoveringen 1954 installerades elbelysning i ljuskronorna m.fl platser.

Idag finns också en fasadbelysning som lyser upp kyrka/kyrkogård under den mörka årstiden.

Orgel och ljudanläggning

Kyrkans första orgel byggdes 1870 av E.A. Setterqvist i Örebro. Den fyllde sin funktion fram till 1954 då den ersattes av en ny. Denna tillverkades av Fredriksborgs orgelbyggeri i Troelkrohn Danmark. Den är byggd med ett helt mekaniskt system och har 13 stämmor, fördelade på två manualer och pedaler. Det finns hörselslinga samt trådlös mikrofon. Dessutom en bra ljudanläggning.

Övriga inventarier i kyrkan

Altare. Nybyggt altare vid renoveringen 1992.

Processionskors. Ursprungligen ett naket kors. Tillverkad av Stig Ljungberg och skänkt av Torsten Fransson.

Nattvardsuppsatser. Det finns en vinkanna i tenn från 1667 med vackra gravyrer och en kalk i silver 1820. Dessutom en mycket vackert nattvardsuppsats i rokokostil från 1837. Två nyare i silver finns också. En av dessa är gjorda av Wiven Nilsson, Lund. Han var en av 1900-talets mest uppmärksammade silversmeder. Biskopskräklan i Lund är av hans hand, liksom sigillet för Göteborgs universitet (i samarbete med konstnären Nils Wedel), vilket idag används som universitetets logotyp.

Altarkors. Wiven är också tillverkare av ett altarkors i silver och bergskristall. Skänkt av Crawford.

Kollekthåvar Det finns en svart kollekthåv från 1700-tal samt en brun från 1954. Dessutom två nyare från 1998. Klädd av Ingbeth Stenvall. Gåva av Eyvind Sahlberg.

- Kyrkogården -

Ödestugu kyrkogård är som kyrkan av medeltida ursprung men av det syns lite idag. Korsen var förr oftast bara enkla träkors som inte höll länge. Kyrkogården är omramad av kallmurar med i söder en smidesgrind från 1823. Det finns också ett större antal träd, främst lönn som följer muren. Kyrkogården är vid ett tillfälle utvidgad, åt norr 1937.

Parkområde söder om kyrkan. Karaktäristiskt för Ödestugu kyrkogård är fredandet av området som en park framför kyrkan, på sydsidan. Utformningen från början var ett tysk-romantiskt parkområde. Det var slingrande grusgångar mellan njurformiga rabatter. Enligt uppgift från 1949 fanns prydnadsbuskar som hägg och jasmin. Man tror att dessa tillkom i slutet av 1800-talet.

Under senare delen av 1900-talet igenlades mycket av parkområdet och grusgångarna ersattes till hälften med gräs. Även grusgravarna med häckar har minskat men präglar fortfarande kyrkogården. På sydsidan finns endast 4 gravar, samtliga äldre än tiden för fredningen av området enligt ovan. Alla är i sandsten. Den äldsta graven är från 1690 och också är den minsta. Tidigare har vi beskrivit hur klockstapelns byggare Jon Arwidsson ligger begravd under en av stenarna tillsammans med sin fru Kerstin Nilsson. Den har inristat den latinska meningen "Hodemikrastibi", vilket betyder "Idag jag, imorgon du".

Gravvårdstyper. De äldsta gravarna är som beskrivits på sydsidan. I ögonfallande är några resliga gravvårdar från förra sekelskiftet, vanligen i form av obelisk eller bautasten. Titlar var vanliga liksom olika bibelverser m.m. Under mellankrigstiden kom det bestämmelser om maximihöjd som gjorde att de ofta blev låga och rektangulära. Vårdarna blev enklare och alltmer lika varandra. Generellt under 1900-talet har granit varit det dominerande materialet till gravvården. Fram till efterkrigstiden bestod kyrkogården nästan uteslutande av grusbäddar med inramande häck. Dessa återstår idag främst vid gravraden längs västra och östra kyrkogårdsmuren. Detta gällde ej de allmänna gravytorna, de inre delarna av kyrkogården. Här fick man begravas gratis, den ene efter den andre i linje. Gravvårdarna var små och enkelt utformade, ofta bara med en liten platta. Dessa har sällan bevarats på länets kyrkogårdar och är därför ovanliga och värda att vårda.

Minneslund. Minneslunden på Ödestugu kyrkogård invigdes 2001. Den ligger på sydsidan om kyrkan och har en halvrund form som bestäms av de betongfundament som är stödmur. Innanför stödmuren växer en rad med avenbok. Den har en handikappanpassad gång med smidesräcke. Ytan har en stensatt yta med spalje och parkbänkar.

- Övriga byggnader -

Församlingshemmet

Den byggnad som finns på höjden bredvid kyrkan fungerar idag som församlingshem för Ödestugu. Äldre församlingsbor minns dock att huset har haft fler användningsområden. Skolverksamheten var i början av den allmänna skolan starkt knuten till kyrkan. Man kan läsa i 1842 års folkskolestadga att det skulle finnas minst en skola i varje socken och att kyrkoherden var självskriven ordförande skolstyrelsen. Detta gällde ända fram till 1930. Carl Johan Lindberg var klockare i Ödestugu mellan 1827 till 1855, och var samtidigt en av de första lärarna i bygden. För Ödestugus del var den första fasta skolan, det som idag är sockenstugan och byggdes 1851. 1886 byggdes en ny folkskola (det som idag är församlingshemmet). Där bedrevs det skolverksamhet fram till 1951 då den nuvarande skolan i byn byggdes. Småskolan som fortsatte i sockenstugan hade haft verksamhet i jämnt 100 år när den också flyttade med till den nya skolan och folkskolan i 65 år vid dess nedläggning.

Bisättningshus

Byggnaden är från 1964 och ritad av arkitekt Johannes Dahl från Tranås. Den är inskjuten i kyrkogårdsmuren. Ingången har pardörrar med fiskbenspanel av ek. Fasaderna är putsade och kalkade. Används idag till förvaring.

Klockstapel

Klockstapeln byggdes i samband med renoveringen 1750 då den lilla tornbyggnaden på kyrkan togs ner med de båda medeltidsklockorna. Den som enligt gamla protokoll var ansvarig för bygget var Jon Arfwidson i Skoga. Hans gravsten finns vid södra långväggen av kyrkan och är en av de äldsta gravarna. Från början var klockstapeln öppen och klädd med spån. Klockringningen utfördes med rep från marken. Underhållet minskades genom att den kläddes in med brädpanel. Samtidigt byggdes trappor så klockaren kunde gå upp och ringa i klockorna med trampor. I modern tid är ringningen elektrisk. En av klockorna är gjuten av de två gamla medeltidsklockorna. På den ena av kyrkklockorna är det ett bibelord från Jeremia 22:29 inristat i klockan; ”O, Land, Land, Land, hör Herrens ord.”

Klockarefar han skall allting bestyra

Klockarfar, han skall nu allting bestyra:

Lära barnen, att två och två det är fyra.

Utan honom man kan ej lära stava,

Utan honom man kan ej folket begrava.

Föds ett barn, så frågas, vad skall det heta?

”Gå till klockarn han måste allting ju veta”

Om ett par sig i äkta ståndet begiver,

Är det klockarn, som bröllopsverserna skriver.

Får med sjukdom för sina synder man sota,

”Gå till klockarn, han skall dig nog kunna bota”

Om processer och annat otyg man äger:

Gå till klockarn och hör dig för vad han säger.”

Han skall veta råd för alla slags sorger,

Ympa barn skall han kunna, samt spela på orger.

Det är han som skall hålla handbok åt prästen,

Och vid gravöl så är det han som får resten.

Varje söndag skall predikstolen han damma.

Klockare och klokare är detsamma.

Han i läsa skall kunna nyaste moden,

Lugga barn skall han på Lankaster-metoden.

Han åt prosten skall väga tiondesmötet,

Åka bak på chaisen till läs-förhöret.

*Prost och kaplan han söka skall att förlika,
Och vid mässfall det händer, han får predika.
Ingenting, nej intet får han försumma;
Dör en gubbe, så tröstar klockarn hans gumma.
Han skall föra an både dansen och leken,
Och vid bordet så är det han som skär steken.
Han skall vara med från början till slutet;
Skall det skjutas, så släpper klockarn till krutet.
Han skall vara en hjälp för gamla och unga,
Framförallt skall han vara gröm till att sjunga.
Överallt så är klockarn framme och råder,
Får man tandvärk, skall han på tummen slå åder.
Men i dag är hans belaste ärend'
Att lyckönska Er, silverstjärnor i Wärend.*

En del känner kanske igen uttrycket från rubriken men var kommer det ifrån? Det är ett dramaspel från Kungliga Teatern i Stockholm 11 maj 1843. Den kallades "En maj-dag i Wärend" med bl.a. Jenny Lindh i huvudrollen.

- Ordförklaringar -

Akantus bladverk. Ett bladornament som är vanligt i bl.a träsneiderier. Det utgår från växten mjukakantus som har tjocka och flikiga blad.

Altarbrun, kallas den bård som från altarskivans framkant faller ned över det tygstycke som används för att täcka och pryda altaret samt för att dölja dess fäste vid altarbordet Ordet "brun" har samma betydelse som bryn i till exempel ögonbryn och skogsbryn, alltså "kant".

Baldakin. Med ordet avses det prydnadstak som hänger över barockens predikstol.

Ciselör. Konsten att med handverktyg göra utsmyckning på metallbleck.

Hammarband. En horisontellt överliggande stock/regel i en byggnadskonstruktion.

Klockare

Förutom att ansvara för klockringningen skulle klockaren se till att hålla kyrkan ren, tända ljus, kläda altaret, insamla kollekt samt att biträda prästen vid dop, bröllop och begravningar m.m. Han hade också ansvar för kyrkans nyckel. Det är en blandning av dagens vaktmästare och kyrkvärd. Även kantorsuppgifter kunde höra till klockarens uppgifter.

Obelisk Det är en högt stående sten, vanligtvis av granit som smalnar av uppåt, med fyrkantig eller rektangulär profil som avslutas som en pyramid.

Oblatjärn Stämpeljärn för nattvardsbrödet

Pietágrupp En bild eller ett konstverk av Maria med den korsfäste Jesus. I Marias knä ligger Jesus.

Piscina. Det är en uttömningskanal i kyrkan för vätska från heligt kärl, till exempel vatten från en dopfunt eller rengöringsvatten från nattvardsbägaren. Vätskan rinner ned i kyrkans grund för att komma i vigd jord.

Processionskors. Det kors symboliserar Kristi lidande och uppståndelse.

Rosettfönster. Det avses ett stort runt fönster, som regel i en kyrkfasad.

Läktarbröst. Frontpanel på läktaren ut mot kyrkan. Den är ofta dekorerad med bibliska motiv.

Källor

Ödestugu kyrka, Ragnar Nordh, Utgiven av Ödestugu hembygdsförening, mitten av 1950-talet

Ödestugu kyrka och Ödestugu gamla prästgård, Eskil Johansson, utgiven av Ödestugu församling- 93

Ödestugu kyrkogård, Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport, Robin Gullbrandsson, -07

Historien om Ödestugu, Gun Johansson, -10

Robert Pohjanen, Norrbottens museum, (texten om Johan Engholm), nov -08

Släkt och bygd 05:1, Bengt Nordahl, texten om klockare.

Svenska familjeboken, texten om talet av Mickel i Tenhult, utgiven 1878

Uno Brogren

Kostnad: 20:- läggs i bössan i vapenhuset,
eller Swisha till 123 454 36 09 Märk betalningen med broschyr.

Maria

Koret

Svenska kyrkan
BARNARP ÖDESTUGU